

Emil Radziszewski*
ORCID: 0000-0002-1636-0970
emilradz@gmail.com

Definicja legalna banku w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe

Streszczenie

Niniejsze opracowanie zostało poświęcone ocenie definicji banku przyjętej w polskiej ustawie Prawo bankowe. Za pomocą krytycznej analizy prawnej, logicznej i semantycznej definicji legalnej banku została dokonana jej dekonstrukcja, a następnie opis i ocena prawna wyodrębnionych w ten sposób elementów tej definicji. Celem tego działania było zidentyfikowanie i wykazanie zasadniczych wad, błędów i nieścisłości omawianej definicji, o charakterze logicznym, legislacyjnym i – szerzej – prawnym, jak również wskazanie możliwych rozwiązań alternatywnych.

Słowa kluczowe: bank, definicja banku, działalność bankowa, czynności bankowe, funkcje banku, gromadzenie depozytów, licencja bankowa, instytucja kredytowa

JEL: G21, K23

Legal definition of a bank in the Banking Act of 29 August 1997

Abstract

This study is devoted to the assessment of the definition of a bank adopted in the Polish Banking Act. The deconstruction of the statutory definition of a bank was performed by means of legal, logical and semantic critical analysis, followed by a description and legal evaluation of the elements of this definition distinguished in this way. The purpose of this activity was to identify and demonstrate the fundamental flaws, errors and inaccuracies of the discussed definition, of a logical, legislative and – more broadly – legal nature, as well as to indicate possible alternative solutions.

Key words: bank, definition of a bank, banking activity, banking operations, functions of a bank, collecting of deposits, banking license, credit institution

* Emil Radziszewski – Komisja Nadzoru Finansowego.

Wstęp

Mało kto (o ile ktokolwiek), myśląc o banku, przywołuje sobie jego definicję legalną. Co więcej, mało kto tę definicję zna, choć z pewnością większość z nas potrafi lepiej lub gorzej opisać bank i odróżnić go od np. uczelni wyższej czy szpitala. W powszechnym odbiorze z terminem „bank” z reguły kojarzymy podmioty rozpoznawane jako banki ze względu na ich status faktyczny, wyrażający się przede wszystkim w długoletniej obecności na rynku, używaniu nazwy zawierającej wyraz „bank”, wykonywaniu działalności typowej dla banków czy podleganiu nadzorowi finansowemu władzy publicznej. Owe faktyczne, a nie prawne, konotacje wynikają zapewne m.in. z tego, że działalność bankowa i banki pojawiły się na długo przed ich zdefiniowaniem i uregulowaniem w prawie pozytywnym. Prawo to bowiem samo z siebie nie kreuje zjawisk, a jedynie je opisuje, definiuje po to, by móc te zjawiska umieścić w określonym kontekście regulacyjnym i normatywnym, związanym z wytyczanymi na podstawie tego prawa wzorcami zachowania (nakazami, zakazami). Wszelkie legalne definicje banku mają więc charakter pochodny w stosunku do jego istoty – celu i funkcji wynikających z praktyki gospodarczej i odgrywających w związku z tym pierwszoplanową rolę w społecznej percepcji banku. Z drugiej strony, ze względu na doniosłe znaczenie cywilizacyjne banków i ich działalności, zwłaszcza dla prawidłowego funkcjonowania współczesnej gospodarki wolnorynkowej i obsługującego ją systemu finansowego, istnieje konieczność poddania ich regulacjom pozytywno-prawnym, zabezpieczającym prawidłowe – bezpieczne i stabilne realizowanie powierzonych im funkcji. Z kolei punktem wyjścia do każdej pozytywno-prawnej regulacji jest odpowiednie zdefiniowanie jej przedmiotu. Z tych względów, niezależnie od praktycznej, społeczno-gospodarczej percepcji banku, niezbędne jest właściwe opisanie go językiem prawnym – za pomocą spójnego, uporządkowanego i jednoznacznego semantycznie aparatu pojęciowego.

Niniejsze opracowanie jest poświęcone próbie dokonania takiego opisu podjętej w PrbU¹. Za pomocą krytycznej analizy prawnej, logicznej i semantycznej definicji legalnej banku została dokonana jej dekonstrukcja, a następnie opis i ocena prawna wyodrębnionych w ten sposób elementów tej definicji. Celem tego działania było zidentyfikowanie i wykazanie zasadniczych wad, błędów i nieścisłości omawianej definicji, o charakterze logicznym, legislacyjnym i – szerzej – prawnym, jak również wskazanie możliwych rozwiązań alternatywnych.

Część pierwsza opracowania została poświęcona opisaniu istoty i funkcji banku w świetle jego społeczno-gospodarczego znaczenia, co, jak wskazano wyżej, ma zasadnicze znaczenie dla stworzenia prawidłowej definicji banku na potrzeby regulacyjne, jak również właściwego rozumienia (wykładni) takiej definicji. W części drugiej zostały omówione poszczególne elementy *definiensa* definicji banku, obejmujące: status osoby prawnej, tworzenie zgodnie z przepisami ustaw, działanie na podstawie zezwoleń oraz wykonywanie czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym. Część trzecia opisuje

¹ PrbU – Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 z późn. zm.).

rozwińnięcie definicji banku w PrbU, dokonane poprzez podane w ustawie definicje banku krajowego, banku zagranicznego i instytucji kredytowej, z krótkim odniesieniem się do definicji tej ostatniej w prawie UE. W podsumowaniu, oprócz rekapitulacji zasadniczych tez i obserwacji, został zawarty też postulat *de lege ferenda* wskazujący propozycję poprawienia legalnej definicji banku w PrbU.

1. Czym jest bank?

Aby prawidłowo zrozumieć i opisać kwestie związane z prawną czy legalną definicją banku, wcześniej należy ustalić, czym jest bank w swej istocie. Chodzi tu nie o normatywne opisanie banku za pomocą języka prawnego, lecz zdefiniowanie jego istoty – celu i funkcji w świetle społeczno-gospodarczego znaczenia tego artefaktu. Niewątpliwie bowiem bank nie jest zjawiskiem samoistnym czy naturalnym, ale abstrakcyjnym w sporej mierze wytworem człowieka i jego cywilizacji. Działalność bankowa pojawiła się w historii tej cywilizacji wraz ze wzrostem znaczenia pieniądza i oparciem na nim wymiany gospodarczej. W pewnym momencie dziejowym pieniądz stał się dobrem uniwersalnym (umożliwiającym wymianę go na każde inne dobro), jak każde dobro poddanym mechanizmowi rynkowemu podaży i popytu i, co więcej – szczególnie na ten mechanizm podatnym. Pojawienie się pieniądza i oparcie na nim procesów gospodarczych pociągnęło więc za sobą wystąpienie jego nadwyżek i niedoborów oraz potrzeb związanych z zarządzaniem tymi zjawiskami, tj. pośredniczeniem w obiegu pieniądza, jego przechowywaniem oraz dostarczaniem. Wraz z tymi potrzebami w naturalny dla wspomnianego mechanizmu rynkowego sposób, pojawiły się usługi potrzeby te zaspokajające, a następnie specjalizujący się w tych usługach pośrednicy.

Zarówno w ujęciu popularnym (np. *Wikipedia*), jak i w naukach ekonomicznych bank jest charakteryzowany poprzez odniesienie do jego specyficznej działalności polegającej przede wszystkim na przyjmowaniu i gromadzeniu depozytów² oraz udzielaniu kredytów. Z reguły podkreśla się również prowadzenie przez banki rozliczeń pieniężnych, co jest nierozdzielnie związane z prowadzeniem dla przyjętych w depozyt środków rachunków bankowych. Przytoczyć można następujące przykłady określenia banku w polskiej literaturze ekonomicznej: „instytucje przyjmujące od szerokiego kręgu klientów depozyty i finansujące zgromadzonymi środkami kredyty, udzielające gwarancji i poręczeń, pośredniczące w dokonywaniu rozliczeń pieniężnych między różnymi podmiotami”; „Bank to jeden z podmiotów działających na rynku finansowym, który wykonuje w szerokim zakresie funkcje uznane za podstawowe funkcje bankowe, tzn. co najmniej funkcje depozytowo-kredytowe oraz funkcje rozliczeniowe” (Kosiński, Nowak 2011, s. 12, 17); „Z ekonomicznego punktu widzenia najkrócej można określić bank jako przedsiębiorstwo tworzące pieniądz i handlujące nim. Z jednej strony banki kreują pieniądz gotówkowy i bez-

² Tj. środków pieniężnych lub finansowych przyjętych na przechowanie, lecz także do dyspozycji przyjmującego – depozytariusza oraz podlegających zwrotowi na żądanie oddającego – deponenta.

gotówkowy, zaś z drugiej strony dokonują obrotu w postaci gromadzenia depozytów, przeprowadzania rozliczeń pieniężnych oraz udzielania kredytów i pożyczek. Zatem banki to przedsiębiorstwa o szczególnym przedmiocie działalności od zawsze ściśle związanej z pieniądzem” (Niczyporuk, Talecka 2011, s. 22); „Bank, potocznie rzecz ujmując, jest instytucją kredytową, czyli podmiotem przyjmującym środki finansowe i ich udzielającym. Można nawet stwierdzić, że bank jest instytucją „handlującą” ryzykiem, kupującą i sprzedającą ryzyko”. (Zaleska 2013, s. 48–49). Podkreślana jest również rola banku jako pośrednika finansowego w transferze środków finansowych od podmiotów posiadających ich nadwyżki (podaż) do podmiotów zgłaszających na takie środki zapotrzebowanie (popyt) (Niczyporuk, Talecka 2011, s. 25–27).

Najogólniej ujmując, bank można więc określić jako instytucję pośredniczącą w obiegu pieniądza, tj. w przemieszczaniu pieniądza pomiędzy uczestnikami transakcji gospodarczych, obieg ten organizując i obsługując. W zakresie tego pośrednictwa bank realizuje określone, wyróżniające go, funkcje społeczno-gospodarcze, które można sklasyfikować w następujący sposób:

- **Transfer płynności – działalność depozytowo-kredytowa**

Bank przede wszystkim pośredniczy w transferze środków pieniężnych od osób posiadających niewykorzystywane nadwyżki tych środków (deponentów), do osób cierpiących na ich niedobór (kredytobiorców). Pośrednictwo jest tu konieczne, ponieważ nadwyżki z reguły są rozproszone, a niedobory skumulowane. Potrzebny jest więc ktoś, kto zgromadzi, skumuluje nadwyżki i w bezpieczny sposób udostępni je zgłaszającym zapotrzebowanie. Oczywiście zarówno gromadzenie, jak i udostępnianie, aby miało sens ekonomiczny, odbywa się pod tytułem zwrotnym i za wynagrodzeniem (z reguły w formie oprocentowania). W literaturze omawiana funkcja określana jest również mianem transformacyjnej, gdyż odnosi się do przekształcenia (transformacji) aktywów finansowych w zakresie ich wielkości (duża ilość depozytów o niskiej wartości zamieniana jest na mniejszą ilość kredytów o wyższej wartości), terminów zapadalności (krótkoterminowe depozyty są przekształcane w długoterminowe kredyty) i ryzyka (niskie ryzyko depozytów, wysokie ryzyko kredytów) (por. Kosiński, Nowak 2011, s. 17, 20–21; Niczyporuk, Talecka 2011, s. 28, 33).

- **Rozliczenia pieniężne**

Dzięki prowadzeniu ewidencji przyjmowanych i udostępnianych środków pieniężnych na rachunkach bankowych, banki mogą rozliczać transakcje płatnicze pomiędzy uczestnikami obrotu gospodarczego, bez faktycznego przemieszczania tych środków pieniężnych, a jedynie poprzez zmiany zapisów na rachunkach (transfer pieniądza skrypturalnego). Znacząco ułatwia to i przyspiesza transakcje gospodarcze (por. Kosiński, Nowak 2011, s. 19, 22; Niczyporuk, Talecka 2011, s. 35).

- **Ochrona pieniędzy przed utratą fizyczną i utratą wartości**

Po powierzeniu środków pieniężnych bankowi ryzyko ich utraty – czy to w wyniku ich fizycznego zniszczenia, czy też w wyniku kradzieży – przechodzi na bank.

Ma on przy tym obowiązek zwrotu tych środków na każde żądanie. Niekiedy od powierzonych środków bank będzie skłonny zapłacić odsetki, które pozwalają na ograniczenie utraty wartości pieniądza w czasie. Będą one tym wyższe im wyższy będzie popyt rynkowy na pieniądź lub niższa jego podaż (por. Kosiński, Nowak 2011, s. 17).

- **Funkcja alokacyjna**

Ponieważ bank, udzielając kredytu, obciąża ryzykiem niespłacenia go środki mu powierzone, które obowiązany jest zwrócić, musi zadbać o zminimalizowanie tego ryzyka. W tym celu bank uzależnia przyznanie kredytu od zdolności do jego spłaty wraz z odsetkami w terminach określonych w umowie z bankiem. Dzięki uzależnieniu kredytu od zdolności kredytowej bank w szczególności udzieli go przedsiębiorcy, którego działalność i plany biznesowe dają wysokie prawdopodobieństwo spłaty. W ten sposób bank wypełni w gospodarce funkcję alokacyjną, będącą swego rodzaju „biznesowym doбором naturalnym” i powodującą przepływ finansowania z obszarów gospodarki mniej wydolnych do bardziej efektywnych (por. Kosiński, Nowak 2011, s. 18–19).

- **Konsultacja i doradztwo**

Do pełnienia wskazanych wyżej funkcji banki muszą dysponować fachowymi narzędziami oraz specjalistyczną wiedzą. Wykorzystują je nie tylko do obsługi własnej działalności, lecz także do świadczenia usług konsultacyjno-doradczych. Zmniejszają w ten sposób ryzyko podjęcia nietrafionych decyzji finansowych czy biznesowych (por. Niczyporuk, Talecka 2011, s. 34–35).

Powyższe funkcje banków są kluczowe dla prawidłowego i stabilnego funkcjonowania zarówno rynku finansowego, jak i gospodarki realnej. Dlatego też działalność banków poddana jest szczegółowym regulacjom prawnym, mającym na celu zapewnienie właściwej – ostrożnej, stabilnej i bezpiecznej (zwłaszcza dla powierzanych bankom pieniędzy) – realizacji tych funkcji. Regulacje te wymagają odpowiedniego zdefiniowania ich przedmiotu, a więc legalnej – ustalonej w przepisach prawa definicji banku.

2. Definicja banku w PrbU

Bank jest osobą prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw, działającą na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym.

Definicja banku została zawarta w art. 2 PrbU. Jest ona sformułowana odrębnie od zawartego w art. 4 słowniczka pojęć ustawowych, co, jak należy rozumieć, służy nadaniu tej definicji charakteru systemowego – ustanowieniu jej nie tylko na potrzeby stosowania PrbU, ale także innych ustaw regulujących działalność banków, jak również wszelkich krajowych aktów prawnych do banków lub ich działalności się odwołujących.

Definicja banku w PrbU jest definicją regulującą (por. Malinowski 2020, s. 61–62) – ustalającą znaczenie prawne wyrazu „bank” w prawie polskim, nieabstrahującą wszakże od społeczno-gospodarczej percepcji banku i rozumienia tego wyrazu przyjętego w języku polskim³, jak i od wcześniejszych definicji legalnych. Pod względem budowy jest to definicja równościowa, klasyczna (Malinowski 2020, s. 62–68), w ramach której ustawodawca ustalił znaczenie nazwy „bank” (*definiendum*) poprzez wskazanie w *definiensie* ogólnego, szerszego zakresowo rodzaju, do którego bank należy (osoby prawne) oraz cech (zasady tworzenia, źródła uprawnień, przedmiot działalności) zawężających ten rodzaj i mających za zadanie wyróżnić bank, jako specyficzny gatunek, pośród innych przedstawicieli tego rodzaju. Pod względem poprawności logicznej i legislacyjnej definicja z art. 2 PrbU budzi wszakże wiele zastrzeżeń.

Zastrzeżenia te zostały opisane poniżej wraz z omówieniem poszczególnych elementów *definiensa* definicji banku. Elementy te można podzielić na dwa obszary. Pierwszy odnosi się do zakresu podmiotowego i obejmuje status osoby prawnej, tworzenie zgodnie z przepisami ustaw, działanie na podstawie zezwoleń, drugi zaś – do zakresu przedmiotowego, czyli charakterystyki działalności podmiotów objętych definicją banku, polegającej według tej definicji na wykonywaniu czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym.

2.1. Status osoby prawnej

Bankiem może być wyłącznie osoba prawna. Z zastrzeżenia tego wynika oczywisty wniosek, że za bank nie może być uznana ani osoba fizyczna (przedsiębiorca prowadzący jednoosobową działalność gospodarczą), ani też inna niż osoba prawna jednostka organizacyjna (np. spółka komandytowa czy spółka jawna). Osobami prawnymi są w rozumieniu przepisów prawa polskiego Skarb Państwa i jednostki organizacyjne, którym przepisy szczególne przyznają osobowość prawną (art. 33 k.c.⁴). W myśl art. 35 k.c. powstanie, ustrój i ustanie osób prawnych określają właściwe przepisy; w wypadkach i w zakresie w przepisach tych przewidzianych organizację i sposób działania osoby prawnej reguluje także jej statut. Osobami prawnymi w prawie polskim są w szczególności: spółki kapitałowe, spółdzielnie, przedsiębiorstwa państwowe, państwowe osoby prawne, jednostki samorządu terytorialnego, kościoły i związki wyznaniowe, uczelnie wyższe, fundacje, partie polityczne, stowarzyszenia rejestrowe czy związki zawodowe.

Jak wskazuje się w doktrynie prawa cywilnego: „(...) oprócz osób prawnych wykreowanych przez szeroko rozumiany polski porządek prawny, w stosunkach prawnych regulowanych przez przepisy polskiego kodeksu cywilnego uczestniczyć mogą tak-

³ Słownik Języka Polskiego PWN (<https://sjp.pwn.pl/>) definiuje bank jako „instytucję zajmującą się operacjami pieniężnymi; też: gmach, w którym mieści się ta instytucja”

⁴ k.c. – Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.).

że zagraniczne osoby prawne, co pośrednio wynika z art. 17 i n. Prawa Prywatnego Międzynarodowego. Nie jest jednak do końca jasne, co decyduje, że w istocie traktujemy utworzoną zgodnie z obcym systemem prawnym osobę prawną na równi z osobami prawnymi krajowymi (jako podmiot prawa)” (Gorczyński 2018, art. 33). Nadmienić należy, że ustawa z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, definiując (w kontekście definicji przedsiębiorcy zagranicznego) „osobę zagraniczną”, posługuje się terminem „osoby prawnej z siedzibą za granicą”. Wobec braku w tej ustawie odrębnej definicji osoby prawnej, należy rozumieć, że stosuje ona znaczenie tego terminu ustalone w art. 33 k.c. Podobne podejście stosuje zresztą PrbU przy definicji banku zagranicznego.

Widać więc, że podmiotowy zakres rodzajowy, do którego w definicji ustawowej odnośne jest pojęcie banku, poprzez objęcie nim wszelkich krajowych i zagranicznych osób prawnych, został określony bardzo szeroko. Niewątpliwie – na co wskazują dalsze rozważania – generuje to problemy z jego doprecyzowaniem. Tymczasem działalność banków jest działalnością gospodarczą i z tego właśnie powodu podlega regulacji prawnej. Bez uszczerbku dla podmiotowego zakresu *definiensa* banku można by więc zakres ten ograniczyć do przedsiębiorców posiadających osobowość prawną. PrbU zresztą w dalszych przepisach i poza definicją banku precyzuje, że banki (krajowe) mogą działać wyłącznie w formach prawnych banku państwowego, spółki akcyjnej lub spółdzielni.

2.2. Tworzenie zgodnie z przepisami ustaw

Definicja banku zastrzega, że osoba prawna, jaką jest bank, powinna być utworzona zgodnie z przepisami ustaw. Jest to zastrzeżenie bardzo ogólne, a przy tym dość niezrozumiałe w odniesieniu do jego celu, znaczenia i zasadności wprowadzenia, a także mogące prowadzić do wielu wątpliwości interpretacyjnych.

Ustawą, w ujęciu uniwersalnym, można określić akt normatywny, ogólny i abstrakcyjny, powszechnie obowiązujący na obszarze objętym jurysdykcją danej władzy ustawodawczej, uchwalany przez tę władzę w przepisany prawem (w szczególności konstytucją) sposób. Jak się zdaje, nie sposób jednak zastosować takiego uniwersalnego podejścia do rozumienia terminu ustawa w omawianej definicji. Ustawa została bowiem wskazana *expressis verbis* jako jedno ze źródeł prawa polskiego w art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, co powoduje, że całe prawodawstwo krajowe, w tym PrbU, powinny posługiwać się tym pojęciem w rozumieniu wynikającym z Konstytucji. Ta wprawdzie nie definiuje pojęcia i przedmiotu ustawy, jednak wyraźnie wskazuje, w jaki sposób ustawy są tworzone, począwszy od inicjatywy ustawodawczej, poprzez opis procesu ustawodawczego w Sejmie, wskazanie proceduralnej przesłanki ważności uchwalania ustaw, określenie roli Senatu w procesie ustawodawczym, a skończywszy na zdefiniowaniu roli Prezydenta w tym procesie. Konstytucja (w art. 88) zastrzega również, że warunkiem wejścia w życie ustawy jest jej ogłoszenie, a zasady i tryb takiego ogłoszenia określone są w ustawie. Ustawą tą jest

obecnie ustawa z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, która w art. 9 stwierdza, że ustawy ogłasza się Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. W świetle powyższych uwag należy przyjąć, że ustawą (w sensie formalnym) w rozumieniu prawa polskiego jest akt normatywny powstały wskutek procedury ustawodawczej określonej w ustawie zasadniczej i opublikowany w wymagany prawem sposób⁵ (por. Haczkowska 2014, art. 87). Takie podejście wyklucza możliwość uznania za ustawę w rozumieniu prawa polskiego i w szczególności art. 2 PrbU, analogicznego aktu normatywnego wydane go w innej niż Rzeczpospolita Polska jurysdykcji, a to z kolei wydaje się wykluczać możliwość uznania za „osobę prawną utworzoną zgodnie z przepisami ustaw” osób prawnych innych niż utworzone na podstawie prawa polskiego, co w konsekwencji jest nie do pogodzenia z przedstawionymi wyżej uwagami na temat osób prawnych oraz z przyjętą w PrbU definicją banku zagranicznego. Można wprawdzie próbować wykazywać, że „utworzenie zgodnie z przepisami ustaw” w rozumieniu art. 2 PrbU oznacza tyle, co utworzenie w sposób niesprzeczny z tymi ustawami, a więc, jeśli ustawa polska uznaje zagraniczną osobę prawną za szczególny rodzaj osoby prawnej w rozumieniu prawa polskiego, to należy wywodzić z tego, że taka osoba prawna została utworzona „zgodnie z przepisami (polskich) ustaw”. Takie rozumowanie jednak jeszcze mocniej uwidacznia jedynie, że omawiane zastrzeżenie ma charakter *superfluum*. Należy bowiem zauważyć, że w polskim porządku prawnym – co aktualne było również w czasie uchwalenia PrbU – wszystkie rodzaje osób prawnych tworzone są na podstawie odpowiednich ustaw i tylko w zgodzie z tymi ustawami osoba prawna danego rodzaju może zostać utworzona. Nie ma więc możliwości wystąpienia sytuacji, w której osoba prawna zostałaby utworzona w sposób inny niż wskazany w ustawie, tj. niezgodnie z przepisami ustaw. Bez znaczenia jest przy tym, czy w kontekście gramatycznej składni (mogącej prowadzić do różnych wniosków) omawianej definicji, wymóg tworzenia zgodnie z przepisami ustaw odnosimy do zakresu podmiotowego *definiensa* (osoby prawnej) czy bezpośrednio do samego *definiendum* (banku).

2.3. Działanie na podstawie zezwoleń

Aby osoba prawna mogła zostać uznana za bank, według omawianej definicji musi prowadzić swoją działalność na podstawie zezwolenia, które uprawnia ją do wykonywania określonej działalności („czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”).

Zezwoleniem, ogólnie rzecz ujmując, jest udzielane danemu podmiotowi w trybie administracyjnoprawnym (przez organ władzy wykonawczej) uprawnienie do wykonywania oznaczonej działalności. Zarówno zasady udzielenia takiego uprawnienia, jak i obowiązek oraz warunki jego uzyskania muszą wynikać z przepisów

⁵ Uwzględniając ciągłość prawną Państwa Polskiego, twierdzenie to należy odnieść również do ustaw wydawanych pod rządami poprzednich ustaw zasadniczych.

prawa materialnego. Jak stwierdza C. Kosikowski: „z prawnego punktu widzenia instytucja zezwolenia oznacza stosunek prawny, jaki zachodzi między organami państwowymi lub samorządowymi a podmiotami gospodarczymi, którego treścią jest przyznanie im uprawnień do działalności gospodarczej w formie kierunku i rozmiarach ustalonych w sposób możliwy do przyjęcia ze względu na interes publiczny. Przyjmuje się również, że zezwolenie stanowi uchYLENIE ogólnego zakazu prowadzenia danego rodzaju działalności gospodarczej w stosunku do podmiotu, który je uzyskał” (Kosikowski 1998, s. 236).

Zezwolenie na wykonywanie działalności bankowej określane jest w praktyce mianem „licencji bankowej”. Współcześnie licencje takie wydawane są przez wyspecjalizowane organy władzy publicznej powołane do sprawowania nadzoru nad bankami. W Polsce organem tym jest Komisja Nadzoru Finansowego (dalej: KNF), a zasady licencjonowania przez nią banków zostały określone w PrbU. Licencja bankowa wydawana przez KNF ma charakter dwuetapowy. W etapie pierwszym KNF wydaje zezwolenie na utworzenie banku (art. 30a i art. 34 ust. 1 PrbU). Adresatem tego zezwolenia są założyciele banku, jednak już w tym zezwoleniu KNF określa m.in. działalność, do wykonywania której bank jest (a raczej ma być po jego utworzeniu) upoważniony. Aby nowo utworzony bank mógł podjąć działalność, musi on uzyskać odrębne zezwolenie KNF na rozpoczęcie działalności (art. 36 PrbU), które jest wydawane po stwierdzeniu odpowiedniego przygotowania banku do prowadzenia działalności, do której został upoważniony. W tym przypadku adresatem tego zezwolenia jest bank. Dopełnieniem licencji bankowej jest wymagane na podstawie art. 34 ust. 2 PrbU zezwolenie na zmiany statutu banku, wydawane przez KNF dla już działających banków, w przypadku (zamiaru) dokonania takich zmian przez bank. Stosownie do art. 31 ust. 3 pkt 2 PrbU projekt statutu zatwierdzany przez KNF w zezwoleniu na utworzenie banku powinien określać m.in. przedmiot działania i zakres działalności banku. Zezwolenie na zmianę statutu w tym obszarze dotyczy więc *de facto* działalności banku (choć niekoniecznie musi odnosić się do czynności bankowych). Jak widać, konstrukcja licencji bankowej w przepisach PrbU niezbyt dokładnie odpowiada zezwoleniom, do których odnosi się definicja banku, co jest uznawane za usterkę legislacyjną (por. Fojcik-Mastalska 2007, art. 2). Nie jest to jednak najpoważniejsza wada tej części omawianej definicji.

Krytycznie należy odnieść się do samego odwołania w definicji do wymogu działania na podstawie zezwoleń. Jest to wprawdzie jedna z cech, które wyróżniają bank spośród innych przedsiębiorców, jednak należy jej przyznać charakter pochodny w stosunku do cechy podstawowej, jaką jest prowadzenie działalności bankowej. Innymi słowy, dany podmiot jest lub staje się bankiem nie dlatego, że uzyskał określone zezwolenia, mimo że (obecnie) jest to warunek konieczny, lecz dlatego, że prowadzi lub zamierza prowadzić działalność, która – ze względu na określony interes publiczny i implementujące ów interes przepisy prawa – takiego zezwolenia wymaga. Ponadto w przepisach PrbU wymóg uzyskania zezwolenia na utworzenie banku i rozpoczęcie działalności bankowej ma charakter bezwzględny tylko co do zasady, a dodatkowo w praktyce znalazł on relatywnie rzadkie zastosowanie.

Po pierwsze, PrbU nie wymaga uzyskania zezwoleń dla utworzenia banku państwowego. Zgodnie z art. 14 ust. 1 i 1a PrbU bank państwowy może być utworzony przez Radę Ministrów w drodze rozporządzenia, a utworzenie takiego banku wymaga zasięgnięcia jedynie opinii KNF. Statut bankowi państwowemu nadaje, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw aktywów państwowych w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw instytucji finansowych, również po zasięgnięciu opinii KNF (art. 19). Wprawdzie obecnie w Polsce nie funkcjonuje żaden bank państwowy utworzony na podstawie przywołanych przepisów PrbU, nie zmienia to jednak faktu, że ten rodzaj banku nie spełnia definicji banku sformułowanej w art. 2 tej ustawy. Nie spełnia jej też Bank Gospodarstwa Krajowego, który, stosownie do art. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego, określającej zadania, zakres działalności oraz organizację tego banku, jest bankiem państwowym w rozumieniu przepisów PrbU. Bank ten utworzony został bowiem rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 30 maja 1924 r. o połączeniu (fuzji) państwowych instytucji kredytowych w Bank Gospodarstwa Krajowego i również nie dysponuje zezwoleniami, o których mowa w PrbU.

Po drugie, co dla wielu okazać się może sporym zaskoczeniem, zdecydowana większość banków działających w Polsce, w tym prawie wszystkie banki spółdzielcze oraz banki w formie spółki akcyjnej powstałe przed 1989 r. (np. Bank Handlowy w Warszawie S.A., Bank Polska Kasa Opieki S.A czy Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A.) nie prowadzą swojej działalności na podstawie zezwoleń, przynajmniej w rozumieniu, jakie nadaje tym aktom PrbU. Świadomy (jak się zdaje) tego problemu ustawodawca próbował temu zaradzić poprzez zamieszczenie w przepisach przejściowych PrbU tzw. klauzul grandfatheringowych⁶. Uczynił to jednak w sposób legislacyjnie co najmniej niedoskonały.

Pierwszą w czasach powojennych *quasi* licencją bankową wprowadziła do polskiego prawa bankowego ustawa z dnia 26 lutego 1982 r.⁷ Przewidywała ona bowiem, że banki spółdzielcze (z wyjątkiem banków spółdzielczych tworzonych w ramach związków, których centralą są banki państwowo-spółdzielcze) i banki w formie spółki akcyjnej mogą zostać utworzone za zgodą Rady Ministrów. Ustawa ta nie określała jednak kryteriów wyrażenia takiej zgody, a samą zgodę Rady Ministrów, zwłaszcza w kontekście opisanej w ustawie roli banków⁸, należy uznać raczej za jeden z instrumentów zarządzania gospodarką centralnie planowaną, niż za „zezwo-

⁶ Czyli szczególnych przepisów kolizyjnych normujących (utrzymujących) uprawnienia nabyte na podstawie zasad wcześniejszych, w kontekście nowych, odmiennych zasad, mających zastosowanie do wszystkich przyszłych przypadków nabywania takich samych uprawnień.

⁷ Ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. Prawo bankowe (Dz.U. Nr 7, poz. 56 z późn. zm.).

⁸ Przykładowo:

Art. 5. Zadania określone ustawą banki wykonują mając na celu umacnianie pieniądza polskiego i jego relacji do walut innych krajów.

Art. 6. Banki organizują obieg pieniężny i kształtują go stosownie do ustaleń planu kredytowego.

Art. 8. Banki współdziałają z właściwymi organami władzy i administracji państwowej w ustalaniu i realizowaniu polityki gospodarczej państwa, a w szczególności w kształtowaniu polityki pieniężno-kredytowej.

lenie uprawniające do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”.

Dopiero ustawa z 1989 r.⁹ wprowadziła nadzór bankowy Narodowego Banku Polskiego oraz wymóg uzyskania zgody Prezesa NBP na utworzenie banku (banku spółdzielczego i banku w formie spółki akcyjnej), wraz kryteriami udzielenia takiej zgody oraz zasadami postępowania przy tworzeniu banków. Obecnie obowiązująca PrbU, wprowadzając w tym zakresie nowy reżim prawny, w tym omówione wyżej wymogi uzyskania zezwoleń organu nadzoru (obecnie KNF) na utworzenie banku i rozpoczęcie przez bank działalności, przewidziała też (w art. 177 ust. 1 i art. 178 ust. 1) rozwiązania mające na celu zachowanie statusu banku przez podmioty, które posiadały ów status na podstawie przepisów poprzedniej ustawy (tzw. klauzule grandfatheringowe). Zgodnie z pierwszym z tych przepisów: „banki działające w dniu wejścia w życie ustawy są bankami w rozumieniu tej ustawy oraz zachowują uprawnienia i obowiązki w zakresie, w jakim nie są z nią sprzeczne”¹⁰. Przepis ten, odwołując się do banków działających przed wejściem w życie ustawy, nie zastrzega jednak, że chodzi o podmioty, mające taki status czy też określane tą nazwą w rozumieniu przepisów wcześniejszych. Tym samym wyraz „bank” użyty w odniesieniu do tych podmiotów należy odczytywać zgodnie z definicją zawartą w art. 2 PrbU. W efekcie językowej wykładni normy prawnej ustalonej art. 177 ust. 1 PrbU otrzymujemy zatem tautologię logiczną i regulację w zasadzie bezprzedmiotową – „bank w rozumieniu ustawy, działający w dniu wejścia w życie ustawy, jest bankiem w rozumieniu ustawy”. Ta sama niefrasobliwość w posługiwaniu się terminem „bank”, ma miejsce w drugim z przywołanych przepisów, zgodnie z którym: „bank, który rozpoczął działalność przed dniem wejścia w życie ustawy, o której mowa w art. 193¹¹, i nie posiada zezwolenia Prezesa Narodowego Banku Polskiego na utworzenie banku, jest upoważniony do wykonywania czynności bankowych ustalonych w statucie w zakresie, w jakim nie sprzeciwiają się temu przepisy ustawy”. Tu z kolei mamy do czynienia z formalną kontrtautologią – nie może bowiem zaistnieć taka sytuacja, aby bank, spełniający definicję z art. 2 PrbU, a więc w szczególności prowadzący działalność na podstawie zezwolenia, mógł jednocześnie „nie posiadać” takiego zezwolenia. Już tylko na marginesie należy zwrócić jeszcze uwagę na dwa inne błędy legislacyjne zawarte w art. 178 ust. 1 PrbU. Mianowicie, jak wskazano wyżej, ustawa Prawo bankowe z dnia 31 stycznia 1989 r. nie przewidywała „zezwoleń” lecz „zgode” Prezesa NBP na utworzenie banku, a zgoda taka (podobnie jak i zezwolenie na utworzenie banku pod rządami obecnej ustawy Prawo bankowe) nie mogła być „posiadana” przez bank, gdyż nie bank, a jego założyciele byli jej adresatem. Jak wskazuje przedmiot tej zgody, założyciele banku w wyniku jej udzielenia uzyskiwali uprawnienie do utworzenia banku. Uprawnienie to było więc niejako konsumowane wraz z utworzeniem banku i nie przechodziło na bank, ani też bank nie mógł w inny sposób stać się jego posiadaczem.

⁹ Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 z późn. zm.).

¹⁰ Analogiczny przepis zawierała w art. 117 ustawa Prawo bankowe z dnia 31 stycznia 1989 r.

¹¹ Tj. ustawy Prawo bankowe z dnia 31 stycznia 1989 r.

2.4. Uprawnienie do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym

Zezwolenia, na podstawie których, w myśl omawianej definicji, działa bank, mają uprawniać go do „wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”. Mianem czynności bankowych tradycyjnie określa się w prawie polskim szczególne rodzaje działalności, do wykonywania których uprawnione są banki. Termin ten¹² występował już w *Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad temi czynnościami* i we wszystkich aktach prawnych regulujących prawo bankowe odnosił się co najmniej do – różnie określanych – przyjmowania depozytów i udzielania kredytów lub pożyczek. Obecnie czynności bankowe zdefiniowane są w art. 5 PrbU – poprzez ich wyliczenie, które dość istotnie odbiega od ujęcia we wcześniejszych aktach prawnych. Sposób sformułowania poszczególnych czynności bankowych, w wielu przypadkach liczący już 25 lat (pomimo intensywnego rozwoju w tym czasie rynku usług bankowych), jak również sam sens dalszego wyodrębniania tego pojęcia, wymagają gruntownej i krytycznej rewizji legislacyjnej.

Istotnym z punktu widzenia analizy omawianej definicji banku jest sposób, w jaki w PrbU czynności bankowe zostały zdefiniowane. Należy zwrócić uwagę na następujące przepisy zawarte w art. 5 tej ustawy. Po pierwsze, zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 7 czynnościami bankowymi jest wykonywanie innych czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach. Po drugie, w myśl art. 5 ust. 2 czynnościami bankowymi są również (tj. oprócz czynności wymienionych w ust. 1) czynności określone w tej jednostce redakcyjnej, o ile są one wykonywane przez banki. Po trzecie wreszcie, stosownie do art. 5 ust. 4 działalność gospodarcza, której przedmiotem są czynności, o których mowa w ust. 1, może być wykonywana wyłącznie przez banki. Nie może ulegać jakiegokolwiek wątpliwości, że wyraz „bank” użyty w przywołanych przepisach art. 5 należy rozumieć zgodnie z definicją zawartą w art. 2 PrbU. Tym samym ujawnia się w tej definicji błąd logiczny w definiowaniu określany mianem błędnego koła pośredniego (por. Malinowski 2020, s. 66), a polegający na użyciu definiowanego terminu (*definiendum*) w *definiensie* definicji elementów *definiensa* tego terminu. Konkretyzując, termin „bank” został w PrbU zdefiniowany za pomocą terminu „czynności bankowe”, który z kolei został w tej samej ustawie zdefiniowany m.in. za pomocą terminu „bank”. Zestawiając w sposób uproszczony art. 2 i art. 5 PrbU, otrzymujemy zatem logicznie błędną definicję (*idem per idem*), zgodnie z którą bankiem jest osoba prawna uprawniona do wykonywania czynności zastrzeżonych dla banku, w tym czynności przewidzianych wyłącznie dla banku w odrębnych ustawach, jak również innych czynności, jeżeli są wykonywane przez bank.

Odwołanie w definicji banku do czynności bankowych zdefiniowanych w polskiej ustawie należy ocenić krytycznie również z punktu widzenia zamiaru objęcia tą definicją zagranicznych podmiotów wykonujących działalność bankową. Jest oczy-

¹² Też jako: „czynności bankierskie”.

wiste, że uprawnienia udzielone tym podmiotom w ich państwach pochodzenia, zwłaszcza w wydawanych dla nich zezwoleniach licencyjnych, nie będą odnosić się do czynności bankowych, a do definiowanych w prawodawstwie tych państw rodzajów działalności, które swą treścią i charakterem prawnym mogą odbiegać od treści i charakteru prawnego czynności bankowych (por. Szuster 2005, art. 2).

Według omawianej definicji czynności bankowe, do wykonywania których uprawniony ma być bank, „obciążają ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”. Jest to kluczowa część definicji banku, odnosi się ona bowiem do istoty jego społeczno-gospodarczego przeznaczenia, jakim jest prowadzenie działalności polegającej, w potocznym ujęciu, na gromadzeniu depozytów i udzielaniu kredytów. Również jednak ta część omawianej definicji razi brakiem precyzji.

Niejednoznaczne jest samo pojęcie ryzyka. Trudno znaleźć akt prawny, który podawałby jego legalną definicję, a PrbU, choć posługuje się tym terminem w różnych – nie zawsze tych samych, co art. 2 – kontekstach niemal 200 razy, nie jest tu wyjątkiem. Praktycznych definicji ryzyka jest wiele. Na potrzeby niniejszego opracowania ryzyko najogólniej można określić jako element (cechę) danego stanu faktycznego wskazujący prawdopodobieństwo wystąpienia określonych zdarzeń niekorzystnych w określonym natężeniu (skali). W przypadku działalności banku ryzykiem będzie więc co do zasady związane z tą działalnością prawdopodobieństwo wystąpienia określonych okoliczności (np. brak spłaty pożyczki, sądowe unieważnienie umowy kredytu, zrealizowanie się warunku gwarancji bankowej, wzrost lub spadek rynkowych stóp procentowych) powodujących stratę finansową o określonej wartości względnej, tj. takiej, której można przyporządkować zindywidualizowaną skalę szkodliwości¹³. Ryzyko w działalności banku jest wprawdzie zasadniczym jej elementem, jednak nie jest zrozumiałe, dlaczego to do ryzyka właśnie została odniesiona definicja banku. Z ryzykiem straty finansowej zaangażowanych środków (także tych powierzonych pod tytułem zwrotnym) związana jest bowiem każda działalność gospodarcza, nie tylko wykonywanie czynności bankowych. Trudno zatem uznać akurat tę cechę działalności banku (a konkretnie czynności bankowych, do wykonywania których bank jest upoważniony) za odpowiedni jego wyróżnik.

Według definicji banku ryzykiem związanym z wykonywaniem czynności bankowych obciążone mają być „środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym”. Brak odpowiedniej precyzji ustawodawcy może powodować wątpliwości, czym w istocie są „środki”, o których mowa w omawianej definicji banku. Odwołując się do dalszych przepisów PrbU, w tym zwłaszcza do art. 171 ust. 1 penalizującego łamanie monopolu bankowego, jak również do treści art. 725 k.c. (umowa

¹³ Prawdopodobieństwo zdarzenia niekorzystnego ma charakter wymierny (dający się oszacować) i bezwzględny (wartość prawdopodobieństwa jest jedna dla danych warunków), natomiast natężenie tego zdarzenia może zależeć od okoliczności zindywidualizowanych i subiektywnych. Strata finansowa na poziomie 1 mln będzie miała inne natężenie szkodliwości w przypadku małego banku o dochodzie kilkuset tysięcy zł niż w przypadku dużego banku detalicznego generującego wynik finansowy na poziomie miliarda zł.

rachunku bankowego), należy przyjąć, że chodzi tu o środki pieniężne¹⁴. Te jednak również nie zostały zdefiniowane ani w PrbU, ani w k.c., i można jedynie intuicyjnie zakładać, że termin „środki pieniężne” odnosi się do jakichś form pieniądza¹⁵. Z pomocą (dla potrzeb wykładni systemowej) przyjść może tu dyrektywa w sprawie usług płatniczych (tzw. PSD2)¹⁶, która w art. 4 pkt (25) definiuje „środki pieniężne” (w wer. ang. *fun*ds) jako banknoty i monety, pieniądz skryptyralny¹⁷ lub pieniądz elektroniczny¹⁸. Szersze, niż odnoszące się tylko do pieniądza (znaków pieniężnych), rozumienie środków, o których mowa w definicji banku, należy uznać za zasadne. Pozwala ono zapobiegać omijaniu monopolu bankowego poprzez gromadzenie i obciążanie ryzykiem środków o zbliżonym do pieniądza charakterze i łatwo na pieniądz wymienialnych, lecz nim niebędących. Wydaje się przy tym, że należałoby wręcz jeszcze to rozumienie poszerzać tak, aby objąć nim nie tylko środki pieniężne (w rozumieniu PSD2), lecz także ich wszelkie substytuty, które można określić jako środki niepieniężne o wiarygodnie określonej wartości i stopniu płynności umożliwiającym niezwłoczną ich wymianę na środki pieniężne¹⁹.

Powierzenie pod tytułem zwrotnym należy odczytywać jako każdy umowny²⁰ stosunek prawny, w ramach którego jedna strona przekazuje drugiej władztwo nad „środkami”, a strona druga jest obowiązana do ich bezwarunkowego zwrotu (na każ-

¹⁴ Obydwoma terminami („środki” i „środki pieniężne”) PrbU posługuje się zresztą wymiennie. Przykładowo, w myśl art. 59 ust. 1 na rachunku powierniczym mogą być gromadzone wyłącznie środki pieniężne powierzone posiadaczowi rachunku – na podstawie odrębnej umowy – przez osobę trzecią. Natomiast zgodnie z brzmieniem ust. 4 tego artykułu, w razie wszczęcia postępowania egzekucyjnego przeciwko posiadaczowi rachunku powierniczego – środki znajdujące się na rachunku nie podlegają zajęciu.

¹⁵ K.c. posługuje się zarówno terminem „pieniądz”(np. przy uregulowaniach dotyczących zobowiązań pieniężnych), jak i terminem „środki pieniężne”.

¹⁶ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 337, str. 35 z późn. zm.).

¹⁷ Pieniądz skryptyralny określany jest niekiedy mianem pieniądza bankowego. Chodzi tu o wymagalne zobowiązanie do zwrotu określonej sumy pieniężnej zapisane na rachunku (płatniczym, bankowym). Termin *scriptural money* z angielskiej wersji językowej dyrektywy został w wersji polskiej ujęty niezbyt fortunnie jako „zapisy księgowe”.

¹⁸ Zdefiniowany z kolei w art. 2 pkt 2 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (Dz.U. UE. L. z 2009 r. Nr 267, str. 7 z późn. zm.).

¹⁹ Uzasadniającym takie podejście przykładem obejścia monopolu bankowego była prowadzona w latach 2009–2012 działalność firmy Amber Gold Sp. z o. o., która oferowała klientom „lokaty” w złocie nabywanym od tej firmy i przez nią następnie rzekomo przechowywanym w ramach umowy składu (art. 853 k.c.), z zobowiązaniem jego odkupu na żądanie klienta po z góry ustalonym kursie, gwarantującym zwrot kapitału z 10% zyskiem. Oprócz przyjmowania takich „środków” firma oferowała również pożyczki pieniężne.

²⁰ „Powierzenie” semantycznie wiąże się ze świadomym, dobrowolnym działaniem powierzającego, dlatego z zakresu podstaw prawnych powierzenia środków należy wykluczyć działanie bezumowne (np. wykonanie obowiązku ustawowego czy świadczenie nienależne).

de żądanie lub z nadejściem określonego terminu). Tytuł do zwrotu (a co za tym idzie rodzaj i charakter umowy, będącej jego podstawą) ma być według omawianej definicji „jakikolwiek”, co należy uznać za rozwiązanie właściwe. Nie powinno mieć znaczenia, czy środki przekazywane są w ramach umowy rachunku bankowego czy innej umowy nazwanej (pożyczki, depozytu nieregularnego), lub w wyniku emisji dłużnych papierów wartościowych (np. bankowych papierów wartościowych czy obligacji) albo nawet umowy nienazwanej zawartej w ramach swobody kształtowania stosunku prawnego (np. sprzedaży rzeczy z zastrzeżeniem obowiązku odkupu po ustalonej cenie na żądanie kupującego). Istotą ekonomiczną działalności bankowej jest bowiem gromadzenie podlegających zwrotowi środków jednych osób w celu finansowania tymi środkami działalności polegającej na udostępnianiu środków innym. Stosunek prawny, na podstawie którego dochodzi do przekazania władztwa nad środkami, a następnie ich zwrotu ma z tego punktu widzenia znaczenie drugorzędne. Zastrzec przy tym należy, że bank może być uprawniony tylko do takiej formy gromadzenia środków, jaka wynika z przepisów oraz udzielonego mu zezwolenia i w przypadku banków krajowych w rozumieniu PrbU formami tymi mogą być co do zasady umowa rachunku bankowego oraz emisja bankowych papierów wartościowych²¹. Z samej definicji banku, jako że ma ona mieć charakter systemowy oraz uniwersalny i obejmować też w szczególności banki zagraniczne czy tworzone na podstawie odrębnych przepisów banki specjalistyczne, inne formy przyjmowania środków pod tytułem zwrotnym nie powinny być z tego powodu wyłączone. Dodatkowo, możliwie najszerszy zakres umownych podstaw prawnych gromadzenia środków pod tytułem zwrotnym służy zabezpieczeniu przed obchodzeniem monopolu bankowego²².

Nie każde jednak powierzenie bankowi środków pod tytułem zwrotnym będzie oznaczać możliwość lub służyć celowi obciążenia tych środków ryzykiem poprzez wykonywanie czynności bankowych. Przykładowo, bank nie jest uprawniony do obciążania takim ryzykiem środków powierzonych w ramach umowy przechowania (art. 835 i nast. k.c.) i czynności bankowej, o której mowa w art. 5 ust. 2 pkt 6 PrbU (przechowywanie przedmiotów i papierów wartościowych oraz udostępnianie skrytek sejfowych). Także środki z tytułu udziałów nadobowiązkowych w banku spółdzielczym (art. 21 ustawy Prawo spółdzielcze), długu podporządkowanego wyemitowanego przez podmiot dominujący banku czy kredytu refinansowego udzielonego bankowi przez NBP (art. 42 ustawy o Narodowym Banku Polskim), mimo że mają charakter zwrotny, nie służą bezpośrednio wykonywaniu czynności bankowych. Rozwiązaniem powyższej kwestii, którego ewidentnie brakuje w omawianej definicji banku, a które znajdowało się w definicjach przedwojennych²³, powinno

²¹ W przypadku banków hipotecznych, o których mowa w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o listach zastawnych i bankach hipotecznych, formą gromadzenia środków jest emitowanie listów zastawnych.

²² *Vide* przypis 19.

²³ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad temi czynnościami – „§ 1. Za banki w rozumieniu niniejszego rozporządzenia uważa się przedsiębiorstwa handlowe, trudniące się czynnościami bankierskimi, jako głównym przedmiotem przedsiębiorstwa”.

być ujęcie przyjmowania czy – precyzyjniej – gromadzenia środków podlegających zwrotowi, jako elementu przedmiotu działalności gospodarczej banku, tj. działalności wykonywanej w sposób zarobkowy, zorganizowany i ciągły, w ramach procesu gospodarczego skierowanego na stworzenie oferty rynkowej. Pozwoliłoby to odróżnić powierzanie bankowi środków pod tytułem zwrotnym w ramach jego działalności depozytowej, od innych podstaw czy okoliczności takiego powierzenia. W dodatku to działalność depozytowa powinna być w definicji wskazana na pierwszym miejscu, gdyż w przypadku banku służy ona finansowaniu działalności kredytowej i pożyczkowej oraz innych form obciążania powierzonych tą drogą środków ryzykiem, związanym z ich udostępnianiem innym osobom, lokowaniem czy obciążaniem w inny sposób (np. poprzez gwarancje bankowe czy poręczenia).

3. Rozwinięcie definicji banku w ustawie Prawo bankowe

Jak zostało wskazane wyżej, definicja banku w art. 2 PrbU ma charakter systemowy – służący prawnej identyfikacji banku nie tylko w tej ustawie, ale ogólnie w polskim porządku prawnym, jak również uniwersalny – mający, przynajmniej w zamierzeniu, umożliwiać odniesienie tego pojęcia nie tylko do podmiotów krajowych, ale też do prowadzących działalność bankową podmiotów zagranicznych.

3.1. Bank krajowy, bank zagraniczny

Na potrzeby stosowania przepisów PrbU rozróżnia ona bank krajowy i bank zagraniczny. Zostały one zdefiniowane w art. 4 ust. 1 pkt 1 i 2 odpowiednio jako bank mający siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i bank mający siedzibę na terytorium państwa trzeciego²⁴. Obydwie wymienione definicje zostały zatem sformułowane poprzez odwołanie do ogólnej definicji banku z art. 2. Należy zauważyć, że PrbU posługuje się terminem „bank krajowy” bardzo niekonsekwentnie, notorycznie używając terminu „bank” w przepisach, które jednoznacznie odnoszą się wyłącznie do banków krajowych²⁵, co może nie powoduje problemów ze stosowaniem tych przepisów, ale jest niewątpliwie usterką legislacyjną. Dotyczy to zresztą nie tylko PrbU, ale też wielu innych regulacji w polskim porządku prawnym, jak również praktyki rynkowej. Wynika to zapewne z tego, że wyraz „bank” w ogólnym odbiorze praktycznym i prawnym kojarzy się z raczej podmiotami, które posiadają status banku krajowego (tj. prowadzą działalność bankową nadzorowaną przez

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. o prawie bankowym. – „Art 1. Za przedsiębiorstwa bankowe uważa się przedsiębiorstwa handlowe w rozumieniu prawa handlowego, trudniące się czynnościami bankowymi **jako głównym przedmiotem przedsiębiorstwa**”.

²⁴ Państwo trzecie to, zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 58 PrbU, państwo niebędące państwem członkowskim (państwem członkowskim Unii Europejskiej – zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt 36).

²⁵ Np. art. 22b, art. 30 i nast. (postępowanie przy tworzeniu banków), art. 124, art. 131, art. 147 i wiele innych.

KNF, a ich nazwy – co ma niebagatelne znaczenie z punktu widzenia rozpoznawalności – zawierają zastrzeżony wyłącznie dla banków wyraz „bank”), niż z jego *definiensem* z art. 2 PrbU²⁶.

Jak wskazano wyżej, pomimo uniwersalnego w zamierzeniu charakteru ogólnej definicji banku, pojawia się wiele zastrzeżeń interpretacyjnych, co do możliwości jej zastosowania do banku zagranicznego. Zastrzeżenia te dotyczą kluczowych elementów *definiensa* – statusu osoby prawnej, tworzenia zgodnie z przepisami ustaw, działania na podstawie zezwoleń i uprawnień do wykonywania czynności bankowych. Na szczęście wątpliwości te w zasadzie nie mają wymiaru praktycznego, gdyż w polskim obrocie prawnym i gospodarczym banki zagraniczne mogą występować niemal wyłącznie jako oddziały i przedstawicielstwa banków zagranicznych, który to status uzyskują na podstawie zezwolenia KNF. Podobnie jak w przypadku banków krajowych, identyfikacja banku zagranicznego w obrocie może więc odwoływać się do tego statusu, z pominięciem zawłości i niedoskonałości definicji banku z art. 2 PrbU.

3.2. Instytucja kredytowa

Instytucja kredytowa jest pojęciem używanym w prawie UE na określenie podmiotów prowadzących działalność bankową (depozytowo-kredytową). Termin ten uwzględnia różnorodność podmiotów wykonujących taką działalność w państwach członkowskich i nie zawsze określanych w prawodawstwie tych państw wyłącznie jako banki (np. *Spaarkasen* w Niemczech czy *Cajas de ahorros* w Hiszpanii).

Definicja legalna instytucji kredytowej zawarta została w art. 4 ust. 1 pkt 1 CRR²⁷. Zgodnie z tym przepisem „*instytucja kredytowa*” oznacza przedsiębiorstwo, którego działalność polega na przyjmowaniu depozytów lub innych funduszy podlegających zwrotowi od klientów²⁸ oraz na udzielaniu kredytów²⁹ na swój własny rachunek. Definicja ta została sformułowana, zgodnie ze zdaniem wstępnym przytoczonego przepisu, „na użytek Rozporządzenia”, które – stosownie do jego art. 1 ustanawia jednolity zbiór przepisów dotyczących ogólnych wymogów ostrożnościowych (w tym m.in. kapitałowych, płynnościowych, dotyczących zarządzania ryzykiem, sprawozdawczych i informacyjnych), które muszą być przestrzegane przez instytucje objęte nadzorem w ramach CRD³⁰.

²⁶ Co akurat należy uznać za korzystniejsze z punktu widzenia przejrzystości komunikacji.

²⁷ CRR – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 176, str. 1 z późn. zm.).

²⁸ Użyte w polskim tłumaczeniu sformułowanie „od klientów” nie jest fortunnym przekładem angielskiego *from the public*, które znacznie lepiej oddaje charakter działalności depozytowej banku polegającej na powszechnym gromadzeniu środków.

²⁹ W wersji angielskiej – *granting credits*, co należy odnosić ogólnie do różnych form działalności kredytowej.

³⁰ CRD – Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywę 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 176, str. 338 z późn. zm.).

Do definicji tej odwołuje się jednak wprost definicja instytucji kredytowej zawarta w art. 3 pkt 1 CRD („instytucja kredytowa oznacza instytucję kredytową zdefiniowaną w art. 4 ust. 1 pkt 1 CRR”), która z kolei ustanawia zasady dotyczące warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz sprawowania nad nimi nadzoru. Zawarta w CRR definicja „instytucji kredytowej” zyskuje tym samym w prawie UE charakter systemowy – znajdując zastosowanie do wszystkich przypadków użycia tego terminu w przepisach UE.

Szczegółowe omówienie definicji instytucji kredytowej wymagałoby odrębnego opracowania³¹. Z punktu widzenia niniejszych rozważań, wypada zauważyć jedynie, że definicja ta swym zakresem w pełni obejmuje desygnaty terminu „bank” wynikające (przynajmniej w zamierzeniu polskiego ustawodawcy) z definicji w art. 2 PrbU. Mimo zastosowania pojęć niedookreślonych, jest przy tym dużo bardziej przejrzysta, spójna i elegancka logicznie, a przez to nastęrcza zdecydowanie mniej problemów z jej wykładnią i stosowaniem.

PrbU wprowadza termin „instytucja kredytowa” do swej siatki pojęciowej. Na potrzeby stosowania jej przepisów, w art. 4 ust. 1 pkt 17 ustawa ta ustanawia jednak odrębną od zawartej w art. 4 ust. 1 pkt 1 CRR definicję instytucji kredytowej. Czyni to poprzez odwołanie do definicji instytucji kredytowej z CRR i zastrzeżenie, że chodzi tylko o takie instytucje kredytowe, które mają siedzibę na terytorium innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego. Dodatkowo jednak w art. 4 ust. 4 PrbU stwierdza, że bank krajowy i bank zagraniczny są instytucją, o której mowa w art. 4 ust. 1 pkt 1 CRR. Zaznaczyć przy tym należy, że banki krajowe są instytucjami kredytowymi w rozumieniu CRR z samej mocy tego rozporządzenia, gdyż spełniają one definicję instytucji kredytowej zawartą w tym rozporządzeniu, które, jako rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE), znajduje bezpośrednie zastosowanie w prawie polskim. Zastrzeżenie zawarte w art. 4 ust. 4 PrbU w odniesieniu do banków krajowych należy zatem uznać za *superfluum*. Z drugiej strony CRR, jako rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE), nie obejmuje swą regulacją podmiotów spoza jurysdykcji UE, a więc banków zagranicznych w rozumieniu PrbU. Ustawa ta uznaje jednak banki zagraniczne za instytucje kredytowe w rozumieniu CRR, w celu poddania regulacji tego rozporządzenia działalności (oddziałów) banków zagranicznych na terytorium RP. Próbuując jakoś uporządkować opisane zabiegi legislacyjne oraz interferencję przepisów unijnych z przepisami krajowymi, można więc wskazać, że:

³¹ Omówienie definicji instytucji kredytowej, ze wskazaniem związanych z nią wątpliwości, można znaleźć w następujących dokumentach Europejskiego Urzędu Nadzoru Bankowego:

Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States (<https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/534414/6b-babcef-ac51-48b8-a4fb-45dfd483e486/2014%2011%2027%20-%20EBA%20Report%20-%20Credit%20institutions.pdf>)

Opinion of the European Banking Authority on elements of the definition of credit institution under Article 4(1), point 1, letter (a) of Regulation (EU) No 575/2013 and on aspects of the scope of the authorisation (https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2020/931784/EBA%20Opinion%20on%20elements%20of%20the%20definition%20of%20credit%20institution.pdf)

- banki krajowe są instytucjami kredytowymi w rozumieniu CRR, które znajduje bezpośrednie zastosowanie w prawie polskim;
- banki zagraniczne, choć w rozumieniu CRR nie są instytucjami kredytowymi, na podstawie PrbU są uznawane za instytucje kredytowe w rozumieniu CRR;
- banki (krajowe i zagraniczne) są instytucjami kredytowymi w rozumieniu CRD;
- banki (krajowe i zagraniczne) nie są jednak instytucjami kredytowymi w rozumieniu PrbU, gdyż ta definiuje termin „instytucja kredytowa” w kontekście jej przepisów odnoszących się do działalności instytucji kredytowych z innych państw członkowskich.

Aktualnie, na podstawie dotychczasowych doświadczeń, trudno wskazać konkretne problemy praktyczne wynikające z opisanych wyżej rozwiązań ustawowych, należy jednak stwierdzić, że dochodzi tu do poważnej komplikacji pojęciowej, mogącej generować wątpliwości interpretacyjne i aplikacyjne w odniesieniu do definicji banku i instytucji kredytowej w prawie polskim.

Podsumowanie, postulaty *de lege ferenda*

Definicja legalna banku zawarta w art. 2 PrbU ma charakter systemowy – służący prawnej identyfikacji banku nie tylko w PrbU, ale ogólnie w polskim porządku prawnym, jak również uniwersalny – mający, przynajmniej w zamierzeniu, umożliwić odniesienie terminu „bank” nie tylko do podmiotów krajowych, ale też do prowadzących działalność bankową podmiotów zagranicznych czy tworzonych na podstawie odrębnych przepisów banków specjalistycznych (np. banków hipotecznych). Podejście takie należy uznać za prawidłowe. Celem definicji banku, wynikającym z systemowego i uniwersalnego podejścia, jest generalne odróżnienie banków – będących szczególną, chronioną przez prawo, a jednocześnie obciążoną określonymi obowiązkami kategorią przedsiębiorców od niebędących bankami podmiotów prowadzących typową dla banków działalność, co służy zarówno prawidłowemu odniesieniu regulacji bankowych do ich adresatów, jak również ochronie monopolu bankowego przed jego łamaniem lub obchodzeniem. Za słuszne w powyższym kontekście należy uznać odniesienie pojęcia banku do typowej i co do zasady zastrzeżonej dla banków działalności, polegającej w ogólnym ujęciu na gromadzeniu środków (pieniężnych, finansowych) pod tytułem zwrotnym w celu ich udzielania lub zapewniania również pod takim tytułem. Konkretny sposób, w jaki powyższe postulaty zostały zrealizowane w art. 2 PrbU, należy wszakże uznać za dalece niedoskonały – nadmiernie niedookreślony, nieprecyzyjny, a w wielu miejscach także legislacyjnie, a nawet logicznie błędny. Podsumowując omówione w niniejszym opracowaniu wady legalnej definicji banku, należy wskazać na:

- zbyt szeroki zakres użytego do określenia zakresu rodzajowego *definiensa* terminu „osoba prawna”, jak również brak pewności co do możliwości objęcia tym terminem podmiotów zagranicznych;
- brak wskazania, że bank jest przedsiębiorcą, tj. że działalność banku jest działalnością gospodarczą;

- odwołanie do tworzenia banków jako osób prawnych „zgodnie z przepisami ustaw”, co w świetle normatywnie (konstytucyjnie) ustalonego znaczenia terminu „ustawa” może godzić w uniwersalność definicji banku;
- odwołanie do wymogu tworzenia banku na podstawie zezwoleń, co nie w pełni odpowiada stanowi prawnemu i zastanej praktyce rynkowej, jak również jest niewłaściwe ze względu na pochodny charakter tego wymogu w stosunku do samego reglamentowania działalności bankowej;
- skonkretyzowanie zakresu *definiensa*, terminu „bank” za pomocą terminu „czynności bankowe”, który z kolei jest definiowany m.in. za pomocą terminu „bank”, co prowadzi do błędu logicznego w definiowaniu (błędne koło pośrednie) oraz trudności z przejrzystym zastosowaniem definicji do banków zagranicznych;
- odwołanie do niedefiniowanego prawnie i niejednoznacznego pojęcia ryzyka, którym bank obciąża powierzone mu środki, jako wyróżnika działalności banku;
- nieprecyzyjność terminu „środki” użytego do określenia działalności depozytowej banku;
- brak określenia działalności depozytowej, jako gromadzenia (a nie tylko przyjmowania) środków podlegających zwrotowi stanowiącego element przedmiotu działalności gospodarczej banku;
- skomplikowane relacje terminologiczne w zakresie rozwinięcia definicji banku i odniesienia jej do zdefiniowanych na potrzeby PrbU terminów „bank krajowy”, „bank zagraniczny” i „instytucja kredytowa”, jak również definicji instytucji kredytowej w prawie UE.

Biorąc pod uwagę powyższe ustalenia, należy stwierdzić, że ewentualna przyszła korekta definicji legalnej banku powinna przede wszystkim skupić się na odwołaniu do gospodarczego i unikalnego charakteru działalności banku, polegającej na gromadzeniu środków pieniężnych lub ich substytutów (środków finansowych) w ramach powszechnej, skierowanej do nieograniczonego kręgu odbiorców (użytkowników usług, klientów) oferty, w celu przekazywania, udostępniania lub zapewniania takich środków, w szczególności poprzez udzielanie kredytów lub pożyczek pieniężnych. Działalność ta powinna przy tym zostać ujęta w kontekst przedmiotu działalności gospodarczej, tj. celu działalności wykonywanej w sposób zarobkowy, zorganizowany i ciągły, w ramach procesu gospodarczego skierowanego na stworzenie oferty rynkowej. Ponadto, ponieważ posiadanie podmiotowości prawnej powinno stanowić istotną cechę banku, a przy tym, ze względu m.in. na wymogi organizacyjne i regulacyjne, z zakresu uprawnionych do prowadzenia działalności bankowej (bycia bankiem) podmiotów, należy wykluczyć osoby fizyczne, zamiast do budzącego opisane wyżej wątpliwości statusu osoby prawnej, definicja taka powinna odnosić się do posiadania osobowości prawnej, a więc do pojęcia cechującego nie tylko osoby prawne w rozumieniu prawa polskiego (za art. 33 k.c.), ale – ogólnie – jednostki organizacyjne, którym taką osobowość można przyporządkować, bez względu na jej źródło. Skonstruowana na podstawie tych postulatów definicja legalna banku mogłaby mieć przykładowo następujące brzmienie:

Bank jest przedsiębiorcą posiadającym osobowość prawną, którego przedmiotem działalności jest powszechne gromadzenie środków finansowych pod tytułem zwrotnym w celu udzielania kredytów lub pożyczek pieniężnych, a także świadczenia innych usług polegających na udostępnianiu, przekazywaniu lub zapewnianiu takich środków.

Ze względu na wielość możliwych form działalności depozytowo-kredytowej oraz potrzebę zapewnienia systemowego i uniwersalnego charakteru definicji banku, nie da się uniknąć używania w tej definicji pojęć niedookreślonych, niezdefiniowanych prawnie. Ważne jest jednak, by poddawały się one łatwej wykładni językowej, pozwalającej odnieść znaczenie używanych pojęć do ich uznawanego w szerokim odbiorze rozumienia. Zaletą proponowanego podejścia do legalnej definicji banku jest jej zbieżność z definicją instytucji kredytowej przyjętą w prawie UE, przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikających z dorobku prawa polskiego (status przedsiębiorcy, osobowość prawna, przedmiot działalności). Zbieżność ta w szczególności umożliwiłaby łatwe przełożenie doktryny i orzecznictwa UE w zakresie rozumienia i stosowania definicji instytucji kredytowej na rozumienie i stosowanie definicji banku w prawie polskim. Doprecyzowania prawnego wymagałoby zapewne użycie w zaproponowanej definicji pojęcie „środków finansowych” tak, aby zapewnić objęcie działalnością depozytową banków nie tylko gromadzenia pieniędzy, ale również ich substytutów, tj. innych niż pieniądz rodzajów środków pieniężnych (pieniądz skrypcyjny, pieniądz elektroniczny), jak i środków niepieniężnych o zbliżonym do pieniądza charakterze, tj. o wiarygodnie określonej wartości i stopniu płynności umożliwiającym niezwłoczną ich wymianę na środki pieniężne.

Zawarta w PrbU definicja legalna banku ma już prawie 25 lat. Dotychczas, głównie w związku z ustalonym i jednoznacznym statusem banków w obrocie prawnym, nie generowała ona istotnych problemów z jej zastosowaniem i ustaleniem, kto jest bankiem, choć niewątpliwie generuje opisane w niniejszym opracowaniu problemy z ustaleniem, czym jest bank. Ponadto, wobec powszechnego używania terminu bank w prawodawstwie dotyczącym odrębnych od prawa bankowego obszarów społeczno-gospodarczych, jest ona szeroko wykorzystywana w literaturze prawniczej. Mogą to być argumenty przemawiające przeciwko legislacyjnemu ingerowaniu w treść omawianej definicji. Należy jednakże zwrócić uwagę na wysoką w ostatnich latach i, nadal rosnącą, dynamikę zmian na rynku usług bankowych i w jego otoczeniu, a związaną z gwałtownym postępem technologicznym, innowacyjnością, migracją do Internetu (a nawet zapowiedziami metawersu) oraz globalizacją przepływów finansowych i usług z nimi związanych, by wspomnieć tu chociażby innowacje płatnicze, kryptoaktywa czy plany spozycjonowania się na rynku finansowym przez globalne korporacje technologiczne. Za zmianami tymi próbują nadążyć regulacje i jest szczególnie ważne, by również w podstawowych kwestiach nie pozostawały one w tyle, tak by umożliwić elastyczną i odpowiednio wczesną reakcję na nieznaną dotąd modele biznesowe na rynku finansowym.

Bibliografia

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniająca dyrektywy 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylająca dyrektywę 2000/46/WE (Dz.U. UE. L. z 2009 r. Nr 267, str. 7 z późn. zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/36/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie warunków dopuszczenia instytucji kredytowych do działalności oraz nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami kredytowymi i firmami inwestycyjnymi, zmieniająca dyrektywę 2002/87/WE i uchylająca dyrektywy 2006/48/WE oraz 2006/49/WE (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 176, str. 338 z późn. zm.).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2366 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniająca dyrektywy 2002/65/WE, 2009/110/WE, 2013/36/UE i rozporządzenie (UE) nr 1093/2010 oraz uchylająca dyrektywę 2007/64/WE (Dz.U. UE. L. z 2015 r. Nr 337, str. 35 z późn. zm.).

Fojcik-Mastalska E. [w:] M. Bączyk i in., *Prawo bankowe. Komentarz*, wyd. V, Warszawa 2007, art. 2.

Gorczyński G. [w:] M. Fras, M. Habdas (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna (art. 1–125)*, Warszawa 2018, art. 33.

Haczkowska M. [w:] R. Balicki i in., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, art. 87.

Kosikowski C., *Polskie publiczne prawo gospodarcze*, Warszawa 1998.

Kosiński B., Nowak A.Z., *Podstawy Współczesnej bankowości*, Warszawa 2011.

Malinowski A. (red.), *Logika praktyczna*, Warszawa 2020.

Niczyporuk T., Talecka A., *Bankowość. Podstawowe zagadnienia*, Białystok 2011.

Opinion of the European Banking Authority on elements of the definition of credit institution under Article 4(1), point 1, letter (a) of Regulation (EU) No 575/2013 and on aspects of the scope of the authorisation (https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/document_library/Publications/Opinions/2020/931784/EBA%20Opinion%20on%20elements%20of%20the%20definition%20of%20credit%20institution.pdf)

Report to the European Commission on the perimeter of credit institutions established in the Member States (<https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/534414/6bbabcef-ac51-48b8-a4fb-45dfd483e486/2014%2011%2027%20-%20EBA%20Report%20-%20Credit%20institutions.pdf>).

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 575/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 648/2012 (Dz.U. UE. L. z 2013 r. Nr 176, str. 1 z późn. zm.).

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 grudnia 1924 r. o warunkach wykonywania czynności bankowych i nadzorze nad temi czynnościami.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 17 marca 1928 r. o prawie bankowym.

- Szuster S. [w:] F. Zoll (red.), *Prawo bankowe. Komentarz*, Tom I i II, Kraków 2005, art. 2.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. Prawo bankowe (Dz.U. Nr 7, poz. 56 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 1992 r. Nr 72, poz. 359 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Dz.U. z 2021 r. poz. 2439 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648).
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (Dz.U. z 2022 r. poz. 492).
- Zaleska M. (red.), *Bankowość*, Warszawa 2013.